

HOMO OECOLOGICUS ALAPÍTVÁNY

IDŐSKUTATÁS

BUDAPEST, 2019. SZEPTEMBER 10.

1. Kutatási feladat

Cegléd Város Önkormányzata szociális térkép készítésével bízta meg a Homo Oecologicus Alapítványt. A szociális térkép célja, hogy tudományos eszközökkel, elméleti és empirikus megközelítéssel kerüljön megvizsgálásra Cegléd város lakosságának társadalmi, demográfiai viszonyai, aktuális szociális helyzete, illetve a különböző szociális ellátási formák igénybevételének módjai, valamint az azokkal kapcsolatos lakossági elvárások és a különböző továbbfejlesztési igények.

A kutatás eredményei, a szociális térkép, a megalapozó, komplex metodikára épülő vizsgálatok Cegléd számára több oldalról is hasznosíthatóak. Egyrészt megismerhetővé válnak a város mai főbb társadalmi, szociális jellegzetességei, a város sajátos fejlődésének ismérvei, továbbá az elmúlt években, évtizedekben lezajlott folyamatok fontosabb társadalmi sajátosságai, a lakossági vélemények, és egyúttal a város szociális helyzetének javításához kapcsolódó lakossági igények. A település döntéshozói számára készíthető összegzések elősegítik a szociális szolgáltatásfejlesztési irányok pontosítását, a területi szempontok erőteljesebb alkalmazását, illetve a lehetőségeket biztosítanak a társadalmi érdekek egyeztetésére, illetve a lehetséges társadalmi konfliktusok veszélyeinek az feloldására. Másrészt a kutatási eredmények – benne hangsúlyosan az új információk megismerésével - mentén szélesedhet az önkormányzat szociális fejlesztési célú pályázati aktivitása is.

A szociális térkép kiemelt kutatási iránya a városi időskorúak véleményének a megismerése, ezért önálló részkutatást, vizsgálatot szenteltünk a témakörnek 16 ún. életútinterjú + 1 szakmai mélyinterjú keretében. A teljes ceglédi projekt névuma, hogy a szociális térkép egyes kutatási részfolyamatait speciális partnerségben valósulnak meg helyi szereplőkkel együttműködve. Az idősinterjú kapcsán a helyismeret hiányának illetve az interjúalanyok minél hatékonyabb kiválasztása érdekében együttműködtünk a Ceglédi Kistérségi Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Központ (továbbiakban: CKSZSZGYK) munkatársaival a következő koordinációs modellben: az életinterjú kérdéseit a Homo Oecologicus Alapítvány munkatársai állították össze, ugyanakkor az interjúalanyokra a Központ vezetése tett javaslatot, az interjú elkészítésében a Központ kijelölt munkatársai vettek részt – mivel a hasonló jellegű kutatási tapasztalatok szerint az időskorúak sokkal jobban megnyílnak olyan a szociális szférában dolgozó kollégák számára, akiket már ismernek -, az elkészült interjúk

hangfelvételeit a Homo Oecologicus Alapítvány munkatársai írták le, valamint elemezték az elhangzottakat.

Módszertani megközelítésből a kvalitatív idősinterjúk segítségével lehetőség adódik meghatározott társadalmi csoportnak - esetünkben a ceglédi időskorúak – a kutatás keretében vizsgált szociológiai kérdéskörök, tematikák mélyebb megközelítésére. A ceglédi időskorúakra vonatkozó statisztikai adatok tekintetében elsődlegesen a város 2018-ban elfogadott Helyi Esélyegyenlőségi Program (HEP) valamint annak különböző statisztikai adatokat tartalmazó melléklete tekinthető irányadónak. Ezen helyi információk, valamint a jogszabályi és igazgatási környezet pontos ismerete, feltérképezése alapozták meg a ceglédi idős kutatást. Az idős kutatás keretében a rendelkezésre álló dokumentumok, statisztikák valamint a felvett és feldolgozott életútinterjúk mellett kollégáink személyes beszélgetést – mint kvalitatív mélyinterjú – folytattak az interjúk tapasztalatairól, tanulságairól Szabóné Kőkény Erzsébettel a CKSZSZGYK vezetőjével 2019. szeptember 3.-án Cegléden az idősotthon épületében.

2. Statisztikai mutatók, stratégiai dokumentumok

A ceglédi időskorúakra vonatkozó aktuális adatokat a város 2018-ban elfogadott Helyi Esélyegyenlőségi Terve (HEP) [217/2018. (VIII. 16.) Ök. határozat] illetve a HEP 1. számú melléklete tartalmazza.

2.1 Ceglédi időskorúak száma, aránya és öregedési indexe

Cegléd város állandó lakossága 2017-ben 36.926 fő volt. A város lakossága 2012-2017 között valamivel több mint 2%-al csökkent a 2012-es év 37.695 fős adatáról az utolsó vizsgált évre 36.926 lakosra (*HEP 1. számú melléklet 1. sz. tábla*). A lakosság korosztályos megoszlását tekintve 2017. évben a 60 év feletti a helyi lakosság 21,27%-át (7832 fő) adták, ez a szám és arány meghaladta a 18 év alattiakat - 19,54%; 7221 fő (*HEP 1. számú melléklet 3. sz. tábla*).

A KSH által felvett, legfrissebb 2016-os lakossági mikrocenzus a magyar társadalom viszonyait évtizedek óta meghatározó általános öregedési tendenciát igazolta vissza: a legutóbbi 2011-es népszámlálás valamint 2016-os lakossági mikrocenzus adatai szerint 5 év alatt 26 ezerrel kevesebb gyermekkorú és 144 ezerrel több 65 év feletti élt az országban. Arányait tekintve a 65 év feletti köré 5%-al növekedett 2011-2016. időszakban – [13,1%-ról 18,6%-ra]. Ebben a tekintetben a ceglédi öregedési tendencia illeszkedik az országos folyamatokhoz. (*KSH, 2017 – Mikrocenzus 2016. 3. Demográfiai adatok*).

Ami a ceglédi időskorúak 2017-es nemi megoszlását illeti még az országos arányokhoz képest is dominánsabb a nők többsége, különösen az életkor előrehaladtával: a város 36.296 fős lakosságából a 60-64 éves korcsoport 2712 főt tett ki (a teljes lakosság 7,4%-át jelentette). A ceglédi 60-64 évesek nemi megoszlása 55%-45% volt a nők javára.

2017-ben 6613 fő volt 65 év feletti, ez a teljes ceglédi állandó lakosság 18,2%-át jelentette. A 65 év feletti nemi megoszlása 62%-38% volt a nők javára (*HEP 1. számú melléklet 2. sz. tábla*). Amennyiben a két korcsoportot összevontan kezeljük megkaphatjuk a nők-férfiak arányát a ceglédi 60 éven feletti körében: 60% a nők aránya.

Ugyancsak fontos indikátor egy társadalom, helyi közösség esetében az ún. öregedési index, amely a két szélső korcsoport, kohorsz a 0-14 évesek valamint a 65 év feletti egymáshoz viszonyított arányát, valamint annak időbeli, idősoros változásait vizsgálja. Ez alapján a 2012-2017 között rendelkezésre álló adatok szerint Cegléd öregedési indexe évről-évre jól láthatóan növekszik, ez az arány fél évtized alatt – 2012-2016. között 111,4%-ról 121,58%-ra. Ennek eredője csak kis részben a 14 év alattiak csökkenése (2012-2017. között 5579 főről 5457

főre), sokkal inkább a 65 év feletti arányának jelentős mértékű növekedése (2012-2017. között 6212 főről 6613 főre) a ceglédi lakosság körében (*HEP 1. számú melléklet 4. sz. tábla*). Ugyanakkor tény az is, hogy a ceglédi öregedési index az országos öregedési indexadatokhoz képest alacsonyabba alakult – a 2016-os mikrocenzus adatai szerint 2011-ről 2016. évre 116%-ról 128%-ra alakult. Tágabb területi kontextusban Pest megye az egyik legfiatalabb korösszetételű megyénk, 2016-ban mért 99%-os öregedési indexel. A kapcsolódó adatok mutatják, hogy Pest megyében a közvetlenül a főváros, Budapest agglomerációhoz tartozó települések, járások korösszetétele fiatalabb, mint a külső (agglomeráción kívüli) térségeknél, így a Ceglédi Járásnál. Az országos összevetéshez képest mérsékelt meggyei öregedési index alapvető oka, hogy még mindig jelentős a gyermekvállalás előtt álló párok illetve a kisgyermekes családok „érkezése” a fővárosi agglomeráció településeire (*KSH, 2017 – Mikrocenzus 2016. 3. Demográfiai adatok*).

2.2 A ceglédi időskorúakhoz kapcsolódó statisztikai adatok, stratégiai elképzelések

A nyugdíjban vagy nyugdíjszerű ellátásban részesülők aránya a városban a 2013. évi 10.679 főről 9937 főre csökkent (*HEP 1. számú melléklet 28. sz. tábla*). Mivel az időskorúak száma és városi lakosságon belüli aránya növekedett a 2012-2017. időszakban (*lásd a 2.1 pontot*), addig a nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők számának és arányának látható csökkenés mögött valószínűleg különböző jogszabályi okok (a nyugdíjkorhatár fokozatos emelkedése; a megváltozott munkaképességű személyekre vonatkozó irányadó szabályok módosulása etc.) és egyéb negatív társadalmi tendenciák (nyugdíjjogosultságot nem szerző időskorúak számának növekedése) állhatnak. Érdemes megjegyezni, hogy a 2018-ban elfogadott városi HEP szerint Cegléden időskorúak járadékában részesültek aránya 2013-2016. időszakban 25-30 fő között ingadozott (*HEP, 2018, 69. old.*)

Az időskorúak valamint a nyugdíjban, nyugdíjszerű ellátásban részesülők számában tapasztalható ellentétes dinamika már önmagában is kezelendő társadalmi anomália, ahol az országos társadalombiztosítás és szociálpolitika mellett adott esetben a helyi önkormányzatoknak is megvan a maguk felelőssége és a rendelkezésre álló saját erőforrások biztosította beavatkozási mozgástér.

2.3 Az önkormányzat által biztosított szociális alap- és szakosított ellátások rendszere

(Forrás: Helyi Esélyegyenlőségi Program, 2018 - 217/2018. (VIII. 16.) Ök. határozat)

A szociális szolgáltatások rendszerében fontos meghatározó szerepe van a 2007. óta az akkori kistérségi szinten létrehozott Ceglédi Kistérségi Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Központnak. Az időskorúakat az alábbi szociális alap- és szakszolgáltatások érintik Cegléden:

2.3.1 Szociális alapszolgáltatások idősek számára:

- közétkeztetés – elsődleges célcsoport az egyedülálló idősek, 2017-ben 117 fő, amelyből 109 fő 60 év feletti.
- házi segítségnyújtás – elsődleges célcsoport elsődlegesen az önmagukat nem vagy csak nagyon nehezen ellátó idősek, 2017-ben 50 fő, amelyből 48 fő 60 év feletti.
- jelzőrendszeres házi segítségnyújtás – 2017-ben 69 fő.
- idősek nappali ellátása – klub formában foglalkozások; 2017-ben 27 fő.
- tanyagondnoki szolgáltatás – ezt az Önkormányzattal való megállapodás alapján a Magyar Máltai Szeretetszolgálat biztosítja 2005. óta a várossal kiterjedt szomszédságban lévő tanyavilágban.

2.3.2 Szociális szakosított ellátások idősek számára

- időskorúak gondozóháza (idősek otthona) – mint ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátási forma. Nyugdíjkorhatárt betöltött személyek számára teljes körű ellátás, 135 férőhely évek óta 100%-os kihasználás mellett.

2.3.3 Szociális szakosított ellátások idősek számára külső non-profit működtetésben:

- Geronto-Med Idősek otthona – teljes körű idősgondozás, ápolás bentlakásos formában.

2.4 Fakultatív szociális jellegű önkormányzati támogatás, szolgáltatás időskorúaknak

- Közszolgáltatási teljes vagy részleges díjkedvezmény települési szilárd hulladéokra – alapja: 34/2013. (XII.23.) Ök. rendelet 70 év feletti egyedülálló lakosoknál meghatározott feltételek teljesülése esetén.
- Segítség az Erzsébet-Programhoz – az Erzsébet szociális üdültetési rendszerhez való kizárólag online úton való csatlakozáshoz segítő elektronikus támogatást nyújt a Könyvtár.

2.5 Az önkormányzat által biztosított kulturális intézményi szolgáltatások, lehetőségek az időskorúak számára.

- Kossuth Művelődési Központ – közösségi tér különböző nyugdíjasklubok számára (honvéd, agrár, Lila Akác Nyugdíjas Klub)
- Ceglédi Városi Könyvtár – „könyvet házhoz” program: könyvtárszolgáltatás kiszállítással az időskorúak számára.
- CKSZSZGYK – „Ki mit tud?” verseny időskorúak számára; gasztronómiai, kulturális rendezvények.

2.6 Az önkormányzat által biztosított oktatási, gerontoeducációs lehetőségek az időskorúak számára.

- NAGYINET Program – az időskorúak internetes tudásának bővítésére tanfolyam alapon

3. Kutatási paraméterek

Ahhoz, hogy az előregedő társadalom kihívásaira az országos intézmények mellett az alsóbb szintű területi és helyi szereplők is alkalmas válaszokat tudjanak adni, szükséges olyan helyi empirikus kvantitatív és kvalitatív kutatási szintű tapasztalatok, inputok szerzése és feldolgozása, amely megfelelő kiindulási pozíciót biztosít a helyi települési döntéshozók és döntés-előkészítők számára. Az ily módon megfelelően előkészített és integrált szakpolitikai stratégiák (pl. települési idősügyi koncepció) egyre inkább elengedhetetlen, szükséges alapjai a modern település- és társadalmi tervezésnek. Az idős- és nyugdíjas témakör eltérő mértékben megjelenik a szociális térkép egyéb alkatásaiban (lakossági kvalitatív kérdőíves felmérés; prominens-kutatás a városban aktív civil szervezetek, egyesületek bevonásával), de a legmélyebb és leginkább strukturált formában az életútinterjúk során került elő, jelen kutatási dokumentum ennek tapasztalati-elemző leírását tartalmazza.

A kutatás keretében 16 db egyenként átlagosan 35-40 perces életútinterjú készült el a következő súlyponti kérdésekkel, tematikákkal, tartalmi irányokkal a fókuszban:

- Hogyan változott a különböző szocializációs intézmények (család, iskola, munkahely etc.) szerepe az idők folyamán?
- A társadalmi (családi) elvárások változásai és azok hatása az egyénre?
- Az életútinterjúként is funkcionáló idősinterjúk segítségével a történelmi változások (különböző rendszerek, a bekövetkezett rezsimváltások) is nyomon követhetők egyéni empirikus
- Vizsgálhatóvá válik Cegléd város, mint társadalmi közösség és mint helyi közhatalmi entitás (tanács, önkormányzat) illetve a városban lakók kapcsolata, annak időbeli alakulásának fontosabb stádiumai.
- Milyen jelenbeli, aktuális elvárások fogalmazódnak meg a ceglédi időskorúak, mint társadalmi csoport részéről az önkormányzat irányába?

Az interjúalanyok kivétel nélkül önálló cselekvő- és belátási képességekkel rendelkező időskorúak voltak, így demens időskorúak vagy egyéb szélsőséges élethelyzetben lévő idősök (pl. hajléktalanok) kimaradtak az interjúalanyok szelekciójából. Hasonlóan tudatos döntés volt, hogy az interjúalanyok – életkortól függetlenül – még képesek önálló életvezetésre, így olyan személyek kerültek kiválasztásra, akik házastársukkal, egyedül vagy családtagokkal

együtt élnek – ezen az alapon a bentlakásos idősök otthonában élők sem kerültek be az interjúalanyok közé.

Mindezek alapján elmondható, hogy a hosszabb strukturált mélyinterjú ún. kvalitatív kutatások (így esetünkben az életútinterjú) esetében a reprezentativitás kérdése háttérbe szorul – lásd a *kimaradó szélsőséges élet- vagy egészségügyi helyzetben lévő idősök csoportjait!*, másrészt viszont lehetőség adódik a vélemények és személyes percepciók bővebb kifejtésére – ez különösen fontos olyan bonyolultabb kérdések esetében, mint a család, az iskola és a munkahely – mint társadalmi és politikai szocializációs intézmények - változó szerepkörének, egy település lakosság-megtartó képességének vagy az idősök és a helyi önkormányzat (s vele a helyi közszolgáltatások) és az időskorúak kapcsolata.

3.1 Az életútinterjú előre meghatározott kérdései

1. Gyermekkor, hol nőtt fel, milyen környéken? Hogyan változott ez azóta? Milyen volt ez a környezet (jó, rossz), miért?
2. A nagyszülőkkel milyen volta kapcsolat, a nagyszülők szerették egymást? A nagyszülők hogyan viszonyultak az unokákhoz?
3. Mit vártak el gyermekkorában Öntől a nagyszülei, szülei? Büntetés, jutalmazás kérdései, Generációk megítélésének különbségei akkor és most.
4. Milyen fejlődési ívet tapasztalt a városban, amikor gyermek volt, és a mostani Cegléd között hogy látja, fejlődés, milyen irányban?
5. Kikkel játszott gyermekkorában? Testvérekkel, barátokkal, utcabeliekkel? Miket játszottak?
6. Kapott Ön gyermekkorában zsebpénzt szüleitől, nagyszüleitől? Ezeket a pénzeket, mire költötte?
7. Kinek volt az Ön gyermekkorában nagyobb tekintélye, az édesapjának vagy az édesanyjának?
8. Beszéljen az iskolai életútjáról - benne sikerekről, kudarcokról, kedves emlékekről, osztálytársakról, az iskolai tárgyakról, a pedagógusokkal való viszonyáról, pályaválasztásról, egyéb iskolai motivációkról!
9. Milyen emlékei vannak a továbbtanulás, majd azt követően a munka világában betöltött életútjáról – milyen meghatározó foglalkozási szakaszok voltak az életében; történtek munkahelyi váltások, és ha igen milyen indokok mentén? Megjelent az Ön életében a munka melletti tanulás valamilyen módon?

10. Kérem, meséljen az Ön életének meghatározó családi, magánéleti történéseiről - házasság, család, gyerekek, unokák. Milyen nehézségekkel kellett megküzdenie, és ha voltak ilyenek, akkor milyen megküzdési stratégiákat alkalmazott ezek leküzdéséhez?
11. Miért maradt Cegléden? Volt szándéka korábban a városból történő elköltözésre? Gyerekei, unokái merre élnek?
12. Kérem, meséljen a nyugdíjas éveiről: mit csinált az aktív évek után; az időskor mit jelent az Ön számára? Mit jelent ma idősként Cegléden élni, a város milyen lehetőségeket biztosít az idősök számára, elégedett azokkal?

3.2 A kutatás fontosabb paraméterei:

- 1) Az interjúalanyok nemi megoszlása 11 nő; 5 férfi – (ez az arány közel áll a 60 év feletti ceglédi férfiak-nők 2017-es kb. 60-40%-os megoszlásához – *az adatokról bővebben lásd a 2018-as Helyi Esélyegyenlőségi Programot!*).
- 2) Az interjúalanyok átlagéletkora: 76,5 év (a legidősebb interjúalany 90 éves, a legfiatalabb 64 éves volt)
Az interjúalanyok életkorának megoszlása:
  - 60-69 életév között 2 fő
  - 70-79 életév között 8 fő
  - 80-89 életév között 5 fő
  - 90 életév vagy afelett 1 fő
- 3) Az interjúalanyok családi állapota:
  - Házasság 5 fő
  - Özvegy 6 fő
  - Elvált 1 fő
  - Egyedülálló, nőtlen 4 fő
- 4) Az interjúalanyok mióta élnek Cegléden?
  - Átlagosan 62,9 éve élnek az interjúalanyok Cegléden
  - Születésüktől fogva 8 interjúalany él a városban (legrégebben születése óta egy 81 éves hölgy ceglédi).

- Mindössze egy interjúalany él a városban 30 évnél kevesebb idő óta – egy 75 éves interjúalany 17 éve.

5) Az interjúalanyok foglalkozása aktív korokban az alábbiak szerint oszlott meg:

- 1 fő pedagógus
- 1 fő hivatásos katona
- 3 fő főkönyvelő/pénzügyi előadó/vagyongazdálkodási előadó
- 2 fő kereskedő/eladó/kereskedelmi előadó
- 2 fő szakács/felhasználó
- 3 fő szakmunkás (lakatos, hegesztő, repülőgép-szerelő)
- 1 fő postai ügyintéző
- 1 fő (úri szabó / előadóművész / zenész / taxis)
- 2 fő betanított munkás

3.3 Az időskutatás kutatás időbeli ütemezése:

1. A kutatás előkészítése 2019. május 1. – június 10.
  - Dokumentumelemzés,
  - Kérdéslista előkészítése
  - Kapcsolatfelvétel és szakmai egyeztetés a kistérségi
2. A kutatás lebonyolítása, az idősinterjúk felvétele: 2019. június 10-június 25.
3. Az idősinterjúk feldolgozása elkészítése: 2019. július 1-augusztus 25.
4. Interjú Szabóné Kökény Erzsébettel a Ceglédi Kistérségi Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Központ vezetőjével 2019. szeptember 3.-án.
5. Az időskutatás zárótanulmány elkészítése: 2019. július 1. – 2019. szeptember 10.

4. Életútinterjúk - összefoglalás

Az alábbiakban az interjúkban vissza-visszaköszönő tartalmi elemek (legyenek azok történelmi események, szimbolikus ügyek, személyes családi történések vagy akár konkrét szakpolitikai, önkormányzati vonatkozások) kerültek összegzésre. Az interjúk során elhangzottak minél pontosabb rekonstruálása érdekében esetenként pontos szövegszerű idézeteket is tartalmaz jelen összefoglaló, ezeket idézőjelben dőlt betűvel tüntettük fel.

4.1 Régmúlt és emlékezetpolitika

- Az interjúalanyok között domináns volt a tősgyökeres ceglédi születésűek vagy a városkörnyékiek aránya és jóval kevesebben voltak a más településen születettek, majd onnan elszármazott interjúalanyok. Mindössze egyetlen olyan interjúalany volt, aki már közel a nyugdíjkorhoz került Ceglédre. Így az életinterjúk alapján kapunk egy reális képet arról, hogyan változott Cegléd, a város szubjektív megítélése az interjúalanyok szemében.
- Azok, akik még emlékeznek a második világháború időszakára, szinte mindannyian megemlékeztek a világegés személyükre gyakorolt általában traumatikus hatását, mint a sorsukat akár alapvetően befolyásoló eseménysort. A világháború különböző eseménydimenziói hangoztak el az interjúk során, így a bombázások, az orosz hadifogság vagy éppen a holokauszt emlékezete.
- Szinte minden interjúban megjelennek egyértelműen pozitív előjellel az idők során bekövetkezett infrastrukturális változások, fejlesztések (tanyás települések változásai; szilárd útburkolatú utak; összkomfortos lakások elterjedése; parkosítás; mai városközpont kialakulása; modern vonalas közüzemi közszolgáltatások kialakítása etc.) – láthatóan ez a dimenzió fontos tapasztalat az időskorúak számára, egyben fontos jelzés a település vezetése számára.
- Családi közeg: nagycsaládok – a nagyszülői, szülői kapcsolatokat, azok intenzitását vagy éppen hiányát beárnyékolta a két világháború (1914-1918; 1939-1945), azok az emberek életére gyakorolt hatásai, következményei. Ugyan előbb haltak meg az emberek érthető okok miatt, viszont a családok különböző generációi (nagyszülők, szülők, gyerekek) többnyire ha nem is egy ingatlanban, de egymáshoz közel éltek. Az életútinterjúkból visszaigazolódnak a családhoz kapcsolódó idestova több évtizedes szociológiai evidenciák, úgymint a válások száma (az idősebb generációk tekintetében

látványosan kevesebb), a gyermekszám (a három vagy annál több gyermek sokkal inkább megszokott volt, mint napjainkban). Napjainkra már sokkal jellemzőbb a fiatalabb generációk (gyerekek, unokák) elköltözése – a családok már „szanaszét” vannak, ahogy az egyik interjúalany fogalmazott kritikusan.

- Hagyományos családi kötelek és formális/informális intézmények (pl. zsebpénz) szerepe – néhány interjúalanytól eltekintve alapvetően elégedetten tekintetek vissza az érintettek az életükre. A jelenlegihez képest a régmúlt idők világát kiszámíthatóbbnak vélték, nem egyszer nyílt kritikát megfogalmazva napjaink társadalmi viszonyaival - „*Nem törődnek az emberek szinte semmivel sem. Zárkóztak lettek az emberek, nekem ez nem nagyon tetszik.*” – nyilatkozott az egyik interjúalany.

4.1.1 Az államszocialista időszakhoz való viszony

- Minimális mértékben jelent meg az interjúk során a párttagság kérdése, annak szerepe a társadalmi érvényesülésben – ennek oka valószínűleg a rendszerváltás óta eltelt három évtized, ami már egy relatív történelmi távlatot jelent.
- Tartalmi szempontból a 1989-1990-es rendszerváltás hatása alig-alig jelent meg az életinterjúk folyamán, az interjúalanyok csak felületesen érintették saját életük kapcsán a rendszerváltás időszakát – alapvetően negatív (pl. helyi vágóhíd megszűnése)

4.2 Munkahely és hivatás:

- Az interjúalanyok túlnyomó többsége a rendszerváltást megelőző időszakban jobbra Cegléden vagy a közvetlen környékén élt és dolgozott. A munka- és lakóhely egysége alapvetően határozta meg az interjúalanyok mozgásterét. Az önellátó, háztáji gazdálkodás (különösen az erőszakos mezőgazdasági szövetkezesítést – „téteszesítés” – megelőző időszakban) sokkal jelentősebb szerepet játszott, mint napjainkban – ami természetes, tekintettel Cegléd mezővárosi gyökereire.
- Alacsonyabb iskolázottsági szint: a mostani aktív generációkhoz képest jelentősebb az elemi (8 osztály vagy annál kevesebb) iskolai végzettség; kevesebb a diplomások aránya
- Meglehetősen vegyes az interjúalanyok foglalkoztatási megoszlása: klasszikus mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi szakmák; közszerületi életutak (katona, közalkalmazott, tisztviselő, pedagógus)

- Budapest közelsége: a főváros közelsége jelentős, akár determinatív hatással is lehetett az egyének és családok sorsára – iskolába járás; munkahely; házasság. A Cegléd-Budapest

4.3. A korábbi és jelenbeli Cegléd összehasonlítása

- Korabeli Cegléd megítélése – az emberi kapcsolatok vonatkozásában alapvetően pozitív, de ez általában természetes az időskorúak visszaemlékezései során – „bezzeg a mi időnkben”szubjektív effektus miatt. Több kifejezetten negatív vélemény is elhangzott az interjúk során: *„Nem törődnek az emberek szinte semmivel sem. Zárkóztak lettek az emberek, nekem ez nem nagyon tetszik!” / „Hát úgy mint a világ, a város is bezárkózott. Mindenki takargatva gyarapítja vagy rondítja a környezetét”*
- Ugyanakkor az idők során bekövetkezett infrastrukturális változások, fejlesztések (utak, közüzemi szolgáltatások) szubjektív értékelése egyértelműen pozitív.
- A jelenbeli Cegléd megítélése ezért alapvetően ambivalens az interjúalanyok szemében.

4.4 Családi, rokoni kapcsolatok

- Az egymással rokoni kapcsolatban lévő generációk – a gyerekek, a gyerekek családja, a szűkebb (nukleáris) család valamint kapcsolatai – a korábbiakhoz képest akár jelentős mértékben eltávolodnak egymástól földrajzi értelemben.
- A nagyszülőkkel, szülőkkel való kapcsolatokat harmonikusnak, már-már idilli jellegűnek írták le – különösen az előbbieket esetében.
- A földrajzi távolság megnövekedett – belföldön vagy külföldön
- Generációs viták, különbségek nem nagyon voltak – sokkal erősebb volt az idősebb generációk tisztelete.
- Jelentősen differenciált, hogy az érintett időskorúak mennyire folynak bele a családi (gyerekek, unokák) életének szervezésébe – pl. az unokák felügyelete, óvodásba/iskolába vitele. Ez függ a rokoni viszonyok földrajzi aspektusaitól – kik élnek helyben Cegléden.

4.5 Közösségi kapcsolatok

- az egyház és a templomba járásnak fontos közösség-szervező- és teremtő hatása van továbbra is.

- a helyi nyugdíjas klubok kiemelt közösségteremtő erővel bírnak.
- Pozitív élel került megemlítésre az önkormányzat által kifejezetten az időseknek szervezett programok (pl. színház)
- Érdekes, hogy más önkormányzat (pl. Újszilvás) időseknek szóló programja is megjelent az interjúkban, mint közösségi program és élmény – ez felveti az idősprogramok akár több településre kiterjedő mikrotérségi tervezésének gondolatát.

4.6 A biztonság és kiszámíthatóság

- A biztonság és kiszámíthatóság kiemelt szerepet tölt be az idősek körében – pl. negatív megítélése a mai emberi kapcsolatoknak (mintha nem figyelnék eléggé az idősekre az emberek az utcán, a boltokban).
- A biztonságérzet meghatározó eleme az alapvető fizikai szükségletek kielégítése – ez időskorban a lakhatás mellett a táplálkozás (a közétkeztetés, mint szociális alapszolgáltatás).
- A városban elérhető szociális és egészségügyi szolgáltatások nem jelentek meg kritikai élel, tartalommal az interjúk során. Nem tapasztaltunk érdemi hiányérzetet ezen a területen: *„Idősnek lenni, szerintem azt, hogy egészséges az ember és megéli a nyugdíjas évet. Szerintem itt erre van lehetőség.”* – nyilatkozta az egyik interjúalany.
- Az idősinterjúk során a város közbiztonsága nem merült semmilyen negatív kontextusban.

4.7 Időskori aktivitás vs. inaktivitás kérdése

- Ez erősen életkor- és egészségügyi állapot függő, de egyéb szociológiai tényezők (iskolázottság, anyagi – vagyoni/jövedelmi pozíciók) is befolyással vannak erre a dimenzióra: egyes interjúalanyoknak hiányzik a munkában töltött évtizedek aktív jellege; mások számára az időskor nyugodt, rekreációs (pihentető) jellege alapvető érték.
- Vannak közkedvelt közösségi csoport- és eseménytípusok (pl. nyugdíjasklubok, múzeumok éjszakája).
- Változó, hogy mennyire van az érintett időskorú életében jelen a család (gyerekek, unokák).

4.8 A városhoz (önkormányzathoz) való viszony és kapcsolódó elvárások; a város fejlődésének az értékelése

- Általában a fizikai (közterületek, ingatlanállomány), közüzemi infrastrukturális változásokat értékelik pozitív élel – többen jelentős fejlődésről beszéltek *„Mostanában lehetett látni, hogy fejlődött a város nagyon” / „50 éve költöztem Ceglédre, azóta rengeteget fejlődött, mindenhol jó utak vannak” / „A város jó irányba változott” / „Régen eléggé nyomasztó hangulatú volt a belváros, rosszak voltak a járdák, a régi fák elég sok piszkot termeltek. Most meg nagyon szép! / Nem volt ilyen rendben Cegléd, mint most.”*
- Egyes interjúkban a városi hivatali ügyintézés is kaptak pozitív értékelést – *„Bárhová megyek, minden ügyet tudok intézni”*

5.Mélyinterjú a CKSZSZGYK vezetőjével

Az interjú helyszíne és időpontja: Cegléd, 2019. szeptember 3.

Az interjúalany: Szabóné Kőkény Erzsébet a Ceglédi Kistérségi Szociális Szolgáltató és Gyermekjóléti Központ vezetője.

5.1 Az interjú tartalma

- Szabóné Kőkény Erzsébet évtizedek óta dolgozik a ceglédi szociális szektorban, a vele készült interjú visszacsatolásként (*feedback*) is szolgált az idősinterjúk során elhangzott vélemények, tapasztalatok szakmai értékeléséhez.
- Az intézményvezető megerősítette, hogy számára is érzékelhető a különböző generációk közötti (különösen az idősek és a fiatalok) kommunikációs nehézségek. A fiatalabb korosztályok idősek iránti „érzékenyítése” továbbra is fontos és aktuális feladat – ennek hatékony közösségi eszköze az önkéntesség, vagy a köznevelésben kötelező ún. közösségi munka propagálása, miközben a tapasztalatok szerint a helyi szociális szektort érintő közösségi munka iránti érdeklődés évről-évre ritkul.
- Az idősek életkorának természetes kitolódásából (egyre több a 80 éven felüli) következően megfigyelhető az idősek körében tapasztalható hirtelen egészségügyi állapotromlás: amikor nem hosszabb idő alatt, hanem sokkal gyorsabban történik az egészségügyi állapot romlása) - ezen jelenséghez az intézményrendszer nehezen képes alkalmazkodni – pl. amikor hozzátartozók azonnali ellátást/elhelyezést/szolgáltatást követelnek a szociális szakellátó intézményektől (pl. idősek bentlakásos intézménye). Az idősek általános életkorának sajátos következménye a demens idősek számának a megnövekedése a korábbi évtizedekhez képest, ez szintén új kihívásokat jelent az intézményrendszer számára.
- Időnként nehezen forognak az információk tapasztalható a különböző intézmények – pl. egészségügyi alapellátás (házi orvosok) és a szociális intézmények között.

6. Összegző megállapítások

6.1 A szintetizálás eredményei:

1. Az időskorúak városi lakosságon belüli aránya jól láthatóan növekszik. Ez egy olyan társadalmi tendencia ami feltehetően a közeljövőben (a következő önkormányzati ciklusban) is folytatódik. A következő önkormányzati ciklus (2019-2024) városi időspolitikai tervezésének fontos kiindulópontja kell legyen az idősök számarányának további várható növekedése – pl. idősügyi koncepció; stratégiai tervezés, operatív végrehajtás.
2. A már egyedülálló vagy az életkori realitásokból fakadóan várhatóan rövid időn belül egyedül maradó időskorúaknál a magány és kiszolgáltatottság jelentős mértékben determinálja az életlehetőségeket illetve az egyén társas kapcsolatait. Kérdés, hogy az elérhető szociális szolgáltatásokon túl (tanyagondnok, közétkeztetés, idősök nappali ellátása, idősök otthona etc.) milyen egyéb speciális programok, kezdeményezések valósíthatók meg a későbbiek során az időskori egyedüllét és a magányérzet enyhítésére önkormányzati keretek között.
3. Az önkormányzat az időskorúak ellátása vonatkozásában jogszabályokban meghatározott kötelező feladatok, közszolgáltatások (Mötv., Szt. etc.)¹ biztosításán túl különböző fakultatív feladatvállalások és szektorközi megállapodások révén igyekszik szélesíteni a városi idősök ellátását és ezáltal komfortérzetét.
4. A családi, rokoni kapcsolatok mélysége és minősége átalakul – jellemző a különböző generációk szétköltözése; a földrajzi távolságok megnövekedése. Növekszik az egyedül maradó (özvegy vagy egyedülálló) időskorúak száma.
5. A fiatalabb korosztályokkal való kapcsolatoknál tetten érhető, szubjektív hiányérzet – a „meg nem értettség” érzése; a generációs kommunikációs különbségek hogyan, milyen módon csökkenthetőek közösségi (így önkormányzati) eszközökkel – „érzékenyítő” programok, akciók, kezdeményezések.

---

¹ Mötv. – 2011. évi CLXXXIX. törvény Magyarország helyi önkormányzatairól; Szt. – 1993. évi III. törvény a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról szóló törvény.

6. A fizikai, közüzemi infrastruktúra fejlődése, kiépülése által okozott szubjektív elégedettség, ami több interjúban is egyértelműen visszaköszönt.
7. Az idősinterjúk alapján javasolt az önkormányzat által biztosított szociális alapszolgáltatások, szakosított ellátások, a különböző kulturális és edukációs (oktatási, ismeretterjesztési) lehetőségek még erőteljesebb kommunikációja az érintett elsődleges célcsoport (ceglédi időskorúak) illetve a családjaik (mint másodlagos célcsoport) számára. Számos nemzetközi és hazai ún. „jó gyakorlat” (*best practice*) ismeretes az idősügy tekintetében – pl. „Legjobb önkormányzati gyakorlatok” – TÖOSZ² program.
8. A vállalati társadalmi felelősségvállalás mellett egyre inkább elterjedő gyakorlat a közszféra – azon belül kiemelten a helyi önkormányzatok által – megvalósított társadalmi felelősségvállalási (ún. PSR)³ programok, kezdeményezések, amelynek a magyarországi elméleti és gyakorlati megalapozása is csupán néhány évre és kisszámú kezdeményezésre terjed ki. Javasolt a PSR elméletének a közelebbi megismerése az idősügy kapcsán kurrens helyi döntéshozók (alpolgármester, képviselők, jegyző, hivatali vezetők, önkormányzati fenntartású intézmények vezetői) számára – pl. az önkormányzatok fakultatív feladatvállalása hol találkozik a PSR elmélet- és gyakorlatrendszerével.

5.2 SWOT-analízis a ceglédi időspolitika kilátásairól

5.2.1 Erősségek (*Strenghts*)

- Jól kiépült fizikai infrastruktúra, az idősök körében respektált, elismert önkormányzati közösségi fejlesztések.
- Széles az önkormányzat által működtetett szociális és kulturális „szolgáltatáscsomag”

5.2.2 Gyengeségek (*Weaknesses*)

- Az időskorúak létszámának és arányának további növekedése a teljes lakosság tekintetében.

---

² Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége

³ PSR – Public Social Responsibility

- A hagyományos családi kapcsolatok, kötelékek további gyengülése, a generációk közötti földrajzi távolságok.

5.2.3 Lehetőségek (*Opportunities*)

- Célzott, a ceglédi idősök egészségügyi és szociális helyzetének, közszolgáltatásokkal való ellátásának javítására irányuló jövőbeli infrastrukturális és humánszolgáltatási önkormányzati fejlesztések.
- Az idősügy területén kialakításra került eredmények (programok, kezdeményezések), elképzelések erőteljesebb kommunikációja és gerontoeducáció, valamint a kapcsolódó önkormányzati stratégiai gondolkodás megerősítése – városi idős koncepció kialakítása.

5.2.4 Veszélyek (*Threats*)

- A generációs különbségek, a „másként gondolkodás” és differenciák felerősödése.
- Az idősök számarányának folyamatos emelkedésével az időskori egyedüllét és magányérzet is egyre erősebb kihívásként fog megjelenni a helyi közösség, társadalom és azon keresztül az önkormányzat számára.
- Az információk elakadhatnak a különböző intézmények között.